

BOHUMIL HRABAL

OBSLUHOVAL JSEM ANGLICKÉHO KRÁLE

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

A já jsem z těch mrzáků někdy míval opačné vidění, tak jak jsem pořád vidíval ty údy, o které přišli, stávalo se mi, že jsem ty chybějící údy viděl a ty skutečné mi mizely, takže jsem se lekal, co to vlastně vidím? A pak jsem si vždycky položil prst na čelo a řekl jsem si, proč to tak vidíš? Protože jsi obsluhoval habešského císaře, protože jsi byl školen vrchním Skřivánkem, který obsluhoval anglického krále. Jednou týdně jsme s Lízou jezdili za synáčkem do Chebu do hotelu U města Amsterdamu... Líza se teď vrátila k svému plavání a to bylo její, pořád se ráchala v tom jezeře a od plavání byla tak tuhá a krásná jako bronzová socha, že jsem se nemohl dočkat, až budeme spolu, a Líza bude chodit stavením nahá, stáhli jsme záclony, a ostatně, Líza se vůbec změnila.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze 4. kapitoly A hlavu jsem už nenašel, kdy Dítě líčí, jak žili s manželkou během války.

- román je rozdělen do pěti kapitol, z nichž každá začíná větou „Dávejte pozor, co vám teďka řeknu.“ a končí větami „Stačí vám to? Tím dneska končím.“. Poslední kapitola končí větou „Stačí vám to? Tím ale opravdu končím.“.

Sklenice grenadýny

Vypravěč Jan Dítě začal pracovat jako číšník v hotelu Zlatá Praha na malém městě, když mu bylo 15 let. Trpí komplexy ze své malé výšky, postupně se seznamuje se světem dospělých, kteří sem přijíždějí, a rád by se dostal mezi bohaté. Jeden z hostů ho přiměje k touze mít celý pokoj olepený stokorunovými bankovkami. Dítě také otevřeně hovoří o svých sexuálních zkušenostech. O panictví přišel s prostitutkou ve veřejném domě U Rajských a svět žen ho okouznil. Jeho zálibou je zdobit ženám břicho okvětními plátky. Na jejich služby si vydělává pilnou prací a prodejem párků na nádraží. Jedna ze slečen je do něj zamilovaná a přijde ho navštívit do hotelu. Dítě je z toho nervózní a omylem dívku polije sladkým nápojem grenadýnou. Dostává vynadáno od vrchního, ale dívka ho brání a vylije si na hlavu celou sklenici. Když si Dítě vydělá dost peněz, nechá si ušít oblek u pardubické firmy moderní technologií. Vůbec je nadšen vším, co je drahé. Vzpomíná na svoji babičku, která byla chudá, ale dovedla si obstarat peníze prodejem košil, které chytala pod okny místních lázní.

Hotel Tichota

Obchodník pan Walden doporučil Dítěte do hotelu Tichota v Praze, což je velmi luxusní podnik. Dítěte má na starost vrchní Zdeněk. Majitel hotelu Tichota je vozíčkář trpící nadváhou, který na své zaměstnance píská píšťalkou. V hotelu se čas od času konají bankety pro nejbohatší hosty. Dítěte vzpomíná na osoby, se kterými se tu setkal. Byl to například generál, který trpěl nechutenstvím, ale snědl vše, co mu dali. Příště s sebou přivedl krásné slečny. Dalším byl prezident, který se zde scházel s jistou Francouzskou, a Dítěte oknem sledoval, jak spolu laškují na zahradě. Naposledy přijela delegace z Jižní Afriky hlídající zlatou sošku Pražského Jezulátka. Došlo k nedorozumění, policista vyměnil originální sochu za kopii, delegace odjela s falešným Jezulátkem a Dítěte byl falešně obviněn a vyhozen.

Obsluhoval jsem anglického krále

Opět na doporučení pana Waldena zaměstnají Dítěte v hotelu Paříž. Zde se setkává s vrchním číšníkem Skřivánkem, který je velmi zkušený a snaží se Dítěti předat své znalosti. Sázejí se spolu o to, co si kdo objedná, Skřivánek vždy vyhraje a Dítěte přichází o veškeré spropitné. V hotelu se konají

speciální obhlídky žen, kdy je pokaždé jiná dívka položena na otočný stůl, obložena jídlem a hosté si ji mohou prohlížet ze všech úhlů. Tyto ženy byly obvykle rozpálené a Dítěti nezbývalo nic jiného, než je po odchodu hostů uspokojit. Nejvyššího ocenění se Dítěti dostane, když do hotelu přijíždí habešský císař a on ho hbitě obslouží ve chvíli, kdy se mu nikdo jiný nevěnuje. Za to získává stuhu přes prsa – řád habešského císaře. V ten samý den je ale obviněn z krádeže zlaté lžičky (ve skutečnosti mu ostatní zaměstnanci záviděli řád) a vyhozen. Zdrčený Dítě se nechá taxíkem odvézt do lesa, kde chce spáchat sebevraždu, ve tmě ale nahmatá oběsence a rozmyslí se. Mezitím se lžička našla, ale Dítěti už se v hotelu nelíbí. V kině poznal Němku Lízu, učitelku tělocviku, a protože uměl německy, rozuměli si. Při milování jí obložil břicho jehličnatými větvičkami. Personál hotelu nemůže toto kolaborantství Dítěti odpustit, v té době totiž Němci zabrali pohraničí, poplivají ho a je propuštěn.

A hlavu jsem už nenašel

Tou dobou už Němci obsadili Prahu. Dítě a Líza se vzali v Chebu, nejprve však musel Dítě projít lékařskou prohlídkou, zda je schopen zplodit dítě. Jan trpěl tím, že se na něj Němci dívali skrz prsty a na svatbě mu blahopřáli jen ze slušnosti. Dělal mu radost to, že všichni pochopili, že Líze vyhovuje v posteli. Ale i to se změnilo, sex se stal povinností, Líza chtěla dítě a on musel splnit úkol. Nyní používá poněmčené jméno Dítie. Líza mu sehnala místo v horách, kde pracoval v jakési oplodňovací vesnici. Žily zde těhotné Němky oplodněné ariji. Líza porodila chlapce a pojmenovala ho Sigfried. Chlapeček byl bojácný a slabý, sám Dítě brzy poznal, že je zaostalý. Líza pracovala jako zdravotní sestra na frontě a přivezla odtamtud cenné poštovní známky, které ukradla v domech po Židech. Jan je omylem zatčen a cestou z vězení doprovází spoluvězně. Ten pocházel z Lidic a až na místě se dověděl, že byly srovnány se zemí. Cheb byl bombardován, a když se tam Dítě konečně dostal, jeho žena je po smrti. Dítě překope celou zahradu, aby našel kufřík se známkami, a nalézá v sutinách i její tělo – ovšem bez hlavy. Sigfried si po celý čas hraje tak, že zatlouká hřebíky do dřevěné podlahy, až z toho má svalnatější jednu ruku. Syna umístí do ústavu a odjíždí do Prahy.

Kterak jsem se stal milionářem

Za známky si Dítě koupil lom a nechal zde postavit hotel V Lomu. Hotel je nejlepším v Evropě a z Dítěte je milionář. Přijíždí sem spisovatel Steinbeck, chce hotel koupit, ale Dítě to odmítá, protože má konečně pocit, že patří mezi honoraci. Nastává Únor 1948 a Dítě se jde sám nahlásit jako milionář, aby mu byl zabaven majetek a on byl vězněn s ostatními milionáři. Pociťuje, že mezi ně nepatří a že ho mezi sebe nepřijali, protože oni mají miliónů několik, kdežto on jenom dva. Poté si dobrovolně vybírá brigádníčení v pohraničí, kde žije s učitelem francouzštiny a zrzkou Marcelou, která se netají svou potřebou sexu. Poslední životní etapou je práce cestáře na šumavské samotě. Zde Dítě žije se zvířaty, bilancuje a vzpomíná na svůj bohatý život. Jeho jedinými přáteli jsou místní vesničané, kteří ho občas navštíví a na Štědrý den se k němu dostanou i přes množství sněhu, jen aby mu popřáli. Dítě zde zrovna obsluhuje svá zvířata s řádem habešského krále přes prsa.

- za románem je krátký autorův dovětek, že psal tento román v těžkých dobách (zemřela mu matka, nemohl publikovat) a pod vlivem surrealistů

- **téma a motiv**

téma: myšlenky proudící hlavou

motivy: údy, syn, Líza, plavání

- **časoprostor**

prostor: proměnlivé, města (např. Praha, Cheb) a městečka v Čechách

čas: není přesně určen, přibližně 20.–50. léta 20. století

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky, ve vyprávění však dochází k častým odbočkám do historie.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

ich-forma (Jan Dítě)

- **postava**

Jan Dítě – nomen omen (zachovává si dětské nazírání na svět), není kladnou ani zápornou postavou, vždy se přizpůsobuje době, je s Němci v době okupace; je cílevědomý, pracovitý, chce dosáhnout bohatství, stále nemůže najít smysl života a smířit se s tím, že se nenarodil jako boháč; je do jisté míry naivní, ke všemu se přiznává, jde udat sám sebe.

Líza – Dítětova manželka, Němka, sportovkyně a zdravotní sestra, chce splnit svou árijskou povinnost a dát Německu zdravé silné dítě, což se jí nepovede; ve válce ukradne z prázdných domů známky, aby zajistila rodinu; nakonec je zabita při náletu.

Zdeněk Skřivánek – vrchní v hotelu Paříž, číšník-profesionál, je velmi pracovitý a výborný psycholog hostů, kdysi obsluhoval anglického krále a je na to pyšný, rád by z Dítěte vychoval svého nástupce, ale když začne Dítě chodit s Němkou, už k němu není tak milý.

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč hlavní postavy

- **typy promluv**

pásmo vypravěče – vnitřní monolog hlavní hrdiny v ich-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

přetížená souvětí *A já jsem z těch mrzáků někdy míval opačné vidění, tak jak jsem pořád vidíval ty údy, o které přišli, stávalo se mi, že jsem ty chybějící údy viděl a ty skutečné mi mizely, takže jsem se lekal, co to vlastně vidím?*

zdrobnělina *synáček*

apoziopeze *do hotelu U města Amsterodamu...*

nespisovnost *ráchala se*

refrén *byl jsem školen vrchním Skřivánkem, který obsluhoval anglického krále*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

přirovnání *od plavání byla tak tuhá a krásná jako bronzová socha*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 2. polovina 20. století

- narodil se 28. března 1914 v Brně - Židenicích Marii Kiliánové a zemřel 3. února 1997, když vypadl z okna při krmení holubů v nemocnici na Bulovce
- matka se vdala za Františka Hrabala, správce (poté ředitele) nymburského pivovaru, který Hrabala adoptoval
- dětství trávil v Nymburce
- v Nymburce absolvoval jak základní školu, tak reálné gymnázium, poté studoval na právnické fakultě v Praze, kterou dokončil až po válce
- vystřídal řadu povolání, znal velmi dobře různá prostředí, pracoval například jako číšník, výpravčí, skladník, pojišťovací agent nebo jako dělník v ocelárnách
- po roce 1968 mu bylo dočasně zakázáno publikovat, díla vycházela v samizdatu nebo v cizině. Od roku 1975 směl opět volně tvořit a vydávat knihy.
- do svých děl si vybírá postavy obyčejné, nemocné, smolaře, ztroskotance, na první pohled velice nezajímavé lidi, kteří v životě nic nezažili, ale o životě velmi rádi mluví
- byl zřejmě nejvýznamnějším českým prozaikem

rysy díla:

- „perlička na dně“ – dobré jádro člověka, např. moudrost, upřímnost, bez ohledu na původ
- pábení, pábitel – Hrabalovy novotvary, zřejmě od slova „bábení“
- „pábení“ – zvláštní druh vyprávění, autentické hovory lidí
- pábitel – vše koná zamilovaně, touží po poznání, je posedlý vyprávěním, určitou činnost dělá se vsí vervou
- osobité nazírání na svět, svérázná poetika
- většina próz nemá souvislý děj (výjimka: *Ostře sledované vlaky*)
- tok více nesouvisejících příběhů najednou = metoda koláže
- výrazné kontrasty
- lidé z okrajových oblastí měst
- erotické motivy, černý humor, groteskní scény
- údajně vše podle skutečnosti (inspirace vyprávěním v hospodách)
- hovorový jazyk

- malá psychologická propracovanost postav – záměrně

- mnohé knihy vyšly nejprve v exilových nakladatelstvích, poté je Hrabal přepracovával

Perlička na dně – soubor povídek

Pábitelé

Taneční hodiny pro starší a pokročilé – celý text je jedna dlouhá věta, ovlivněn moderní prózou

vrcholné období – 70. léta: tzv. nymburská trilogie = *Městečko u vody* = *Městečko, kde se zastavil čas*:

Postřižiny, *Krasosmutnění*, *Harlekýnovy milióny*

- spojující postavou je strýc Pepin, který přijel na 14 dní a zůstal několik let

- vypravěčkou je Hrabalova maminka – paní sládková

Slavnosti sněženek – soubor povídek o obyvatelích chatové oblasti Kersko

Příliš hlučná samota – monolog baliče sběrového papíru Haňti, vzděláván proti své vůli

- **literární / obecně kulturní kontext**

- česká próza 2. pol. 20. stol., oficiálně vydávaná, zakázaná i samizdatová

Oficiálně vydávaná próza po roce 1945:

Vladimír Páral (* 1932, Praha)

- autor období 60.–80. let, po roce 1989 méně výrazný

- chemický inženýr, pracovně spojen se severními Čechami (Ústí nad Labem – zdroj inspirace),
v chemickém průmyslu pracoval 13 let

- žije v Praze a Mariánských Lázních

Černá pentalogie – volný cyklus 5 novel a románů ze 60. let

Veletrh splněných přání, Soukromá vichřice, Katapult, Milenci a vrazi, Profesionální žena

Bílá pentalogie – dosud napsána jen 4 díla

Mladý muž a bílá velryba, Radost až do rána, Generální zázrak, Muka obraznosti

80. léta – romány s prvky sci-fi

Pokušení A-ZZ, Romeo a Julie 2300, Válka s mnohozvířetem

90. léta – pokles kvality, otevřená sexualita (na hranici pornografie)

Dekameron 2000 aneb Láska v Praze, Playgirls, Profesionální muž

Ludvík Vaculík (1926–2015)

- prozaik, fejetonista, pracoval pro firmu Baťa

- studium Vysoké školy politické a sociální, redaktor (Rudé právo)

- autor manifestu 2000 slov

- *Jak se dělá chlapec, Morčata, Rušný dům, Sekyra*

Exilová próza po roce 1945:

Josef Škvorecký (1924–2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel

* Náchod, totálně nasazen v náchodské továrně a Novém Městě nad Metují

- působil ve studentské jazzové kapele

- krátce studoval lékařskou fakultu UK, poté FF UK obor filosofie – angličtina

- r. 1969 odjel přednášet do USA a rozhodl se zůstat v exilu – stal se profesorem v Torontu (Kanada)

- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)

Zbabělci – první román s postavou Dannym Smiřickým (autorovo alter-ego)

další díly pentalogie s Dannym: *Tankový prapor, Prima sezóna, Mirákl, Příběh inženýra lidských duší*

detektivní prózy – vystupuje poručík Borůvka: *Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky,*

Návrat Borůvky, Hříchy pro pátera Knoxe

poezie: *Nezoufej!, Dívka z Chicaga, Blues libeňského plynojemu*

Milan Kundera (*1929)

- básník, dramatik, prozaik, esejista, překladatel

- členem komunistické strany – vyloučen

- studoval literární vědu a estetiku, přestoupil na FAMU – režie, scenáristika

- žije a píše ve Francii

- poezie: *Monology, Člověk zahrada širá*

- hry: *Jakub a jeho pán, Majitelé klíčů, Ptákovina*

- povídky: *Směšné lásky*

- romány: *Nesnesitelná lehkost bytí, Zrazené testamenty, Žert, Život je jinde, Valčík na rozloučenou*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Obsluhoval jsem anglického krále – podle věty, kterou pronášel nadřízený Jana Dítěte pan Skřivánek. Vždy poznal, co si kdo objedná, protože byl tak dobrým vrchním, že obsluhoval anglického krále. Zároveň jde o název třetí kapitoly románu. Sám hlavní hrdina je oceněn za obsluhování habešského císaře, a tak od té doby používá podobnou odpověď.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Život každého z nás – i obyčejného číšníka – je něčím zajímavý. Touha hlavního hrdiny po penězích a uznání je také touhou většiny lidí – kniha je aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Milovník Hrabalova stylu – volné řazení představ, silně subjektivní vyprávění, rozvolněný děj.

- **určení smyslu díla:**

Někdy je velice těžké najít smysl života a být se sebou spokojený. Dítě byl schopný se přizpůsobit v každé době (Němcům, komunistům), ale přesto nikdy nezapadl tak, jak si přál. Stále se o to však snažil.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román je vrcholem autorovy tvorby. Vznikl roku 1971, poprvé vyšel až roku 1980 v exilu. Oficiálně vyšel až roku 1989. Zakázán byl kvůli otevřené sexualitě, ale také pro názor hlavního hrdiny na totalitu.

- **tematicky podobné dílo:**

Bohumil Hrabal – *Postřižiny*: vyprávění Hrabalovy maminky o svém životě

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Film podle Hrabalovy předlohy natočil roku 2006 Jiří Menzel. Film odpovídá předloze, ale není příliš dobře hodnocen – 61 %.